HOOFDSTUK XII.

DE LANGE GOLVEN DER CONJUNCTUUR.

79. De verklaring van het verschijnsel der zgn. lange golven van de conjunctuur is nog niet zeer ver gevorderd. Ten dele zal dit wel samenhangen met een noodzakelijk gevolg van de lengte der golven, nl. dat wij slechts enkele exemplaren er van hebben beleefd. Het is daardoor niet zeer goed mogelijk om regelmatigheden in het gedrag dezer golven op het spoor te komen. Daarbij komt nog, dat het statistisch materiaal waarover men beschikt voor de eerste helft van de 19e eeuw bijzonder spaarzaam en voor de tweede helft dier eeuw vrij spaarzaam is.

Reeds meermalen is de vraag gesteld, òf men hier wel van golven mag spreken. Zijn er niet alleen toevallige afwisselingen van stijging en daling in de tendentie der prijzen? Door enige schrijvers is betoogd, dat de lange golven inderdaad de naam van golven verdienen. De verklaring van het optreden dezer golven is dan nog in twee verschillende richtingen gezocht.

Eén groep van schrijvers zocht de verklaring in de *monetaire* sfeer. Strikt genomen staat de zaak aldus, dat geen dezer schrijvers heeft gepoogd om een betoog te leveren, dat de verschijnselen tot welker verklaring zij hebben bijgedragen ook noodzakelijk een (benaderd) periodiek karakter moesten bezitten. Doch men zou de door hen gesignaleerde wetmatigheden tot een zodanig betoog kunnen ineensluiten. Wij bedoelen de beschouwingen van Cassel, Warren en Pearson, e.a. aan de ene kant en verschillende anderen, waaronder Wagemann, aan de andere kant. Cassel heeft een verklaring voor de beweging der prijzen gezocht in de beweging van de monetaire goudvoorraad van de wereld. Hij laat zien dat deze gedurende sommige decennia, bv. tussen 1850 en 1873 en tussen 1895 en 1920 sneller groeit dan het algemene groeitempo van de productie, dat hij op 3 % stelt, daarentegen in andere, bv. 1873—1895 en na 1920 langzamer. Op grond van de quantiteitstheorie verwacht hij dan, dat in de eerstgenoemde decennia de prijzen moeten stijgen, in de laatstgenoemde

moeten dalen, hetgeen overeenkomt met de waarnemingen. Hij geeft echter geen redenen aan, waarom de toeneming van de goudvoorraad periodiek sneller en langzamer moet geschieden. Ongetwijfeld steekt hierin ook voor een deel toeval. Op de groei van de goudvoorraden hebben grote invloed gehad de ontdekkingen van nieuwe goudvelden, zoals die in Australië en Californië in de 50er jaren van de vorige eeuw en die in Zuid-Afrika omstreeks de eeuwwisseling.

Het betoog van Cassel is door velen gecritiseerd, waarbij er vooral op gewezen werd, dat de goudvoorraden slechts een beperkte invloed op de prijzen uitoefenen; eensdeels omdat ook zilver, vooral vroeger, een belangrijke monetaire rol heeft gespeeld en anderdeels omdat de geldcirculatie voor een groot en toenemend deel bestaat uit papiergeld en deposito's, welker creatie slechts ten dele of indirect gebaseerd is op de goudvoorraden. Warren en Pearson hebben hierover nadere onderzoekingen gedaan en zijn tot het inzicht gekomen, dat het betoog van Cassel in hoofdzaak aanvaard moet worden. Zij stelden een voldoende parallelisme vast tussen de bewegingen van de goudvoorraad, van de totale geldcirculatie en van de prijzen.

Een bijdrage tot de verklaring van de beweging der goudvoorraden is verder geleverd door de schrijvers die gewezen hebben op de systematische factoren die, naast de toevallige van de goudvondsten, de goudproductie beïnvloeden. Wagemann geeft hierover een fraaie statistische documentatie, waaruit blijkt, dat de goudproductie de tendentie heeft hoog te zijn bij een laag algemeen prijsniveau en laag bij een hoog algemeen prijsniveau. De kosten van productie gaan nl. op en neer met het algemene prijsniveau, terwijl de opbrengst der productie — afgezien van incidentele veranderingen in de goudpariteit der munteenheden — een constante waarde heeft. Het zou nu denkbaar zijn, dat de lange golven hierdoor verklaard kunnen worden. Bij lage stand van het algemene prijsniveau zou nl. de goudproductie hoog zijn. De aangroeiing van de goudvoorraad zal dan dus groot zijn, hetgeen tot een stijging der prijzen zal leiden. Naarmate daardoor de prijzen een hogere stand bereiken, zal echter de goudproductie lager worden. Daardoor zal de aangroeiing van de goudvoorraad zich weer vertragen, hetgeen de stijging der prijzen verlangzaamt en in een daling doet overgaan. Daardoor wordt op den duur het uitgangspunt van lage prijzen weer bereikt.

Nader onderzoek op wiskundige grondslag van dit betoog leert

echter, dat het slechts juist is, wanneer de intensiteit der daarin optredende reacties en de er mee gepaard gaande vertragingen aan bepaalde numerieke voorwaarden voldoen. Het onderzoek hierover heeft nog niet geleid tot definitieve resultaten.

80. Een andere poging tot verklaring van de lange golven wordt geleverd door den Nederlandsen schrijver S. de Wolff. Deze ziet ze als een bijzonder geval van het zgn. *echoverschijnsel,* waarover hierna nog meer uitvoerig zal worden gesproken. Dit komt, in het kort, hierop neer, dat wanneer er eenmaal, door welke omstandigheid ook, een periode van hoge productie van bepaalde soorten duurzame goederen geweest is, deze hoge productie zich na enige tijd zal herhalen, en wel na verloop van de levensduur dier categorie van goederen. De Wolff voert cijfers aan, waaruit hij afleidt, dat de gemiddelde levensduur van bepaalde categorieën van langlevende productiemiddelen omstreeks 40 jaar bedraagt. Op grond daarvan betoogt hij, dat de lange golven der conjunctuur het echoverschijnsel vormen voor deze categorie van goederen. Hij beschouwt de lange golven dus als reïnvesteringsgolven voor de langlevende kapitaalgoederen.

Wagemann heeft suggesties gegeven voor een verklaring op *sociologische* grondslag. Hij kent veel belang toe aan het door sommige sociologische schrijvers verkondigde denkbeeld, dat elke generatie een van die van de vorige afwijkende geesteshouding aanneemt. Hij ziet perioden waarin de expansieve, strijd zoekende en verspillende geest overheerst en andere, waarin de conserverende, spaarzame geest overheerst. Daar de generaties elkaar na ongeveer dertig jaar aflossen, zou er zodoende aanleiding zijn zestigjarige golven te verwachten. Een uitvoerig feitelijk en eventueel statistisch onderzoek zal hier nog nodig zijn, alvorens deze verklaring als vaststaand kan worden beschouwd.

Zoals reeds werd opgemerkt, wordt daarnaast door anderen betoogd, dat de lange golven geen golven zijn en dat het slechts zin heeft om een verklaring te geven van bv. de daling der prijzen tussen 1873 en 1895, van de stijging der prijzen tussen 1895 en 1920 en van de daling der prijzen tussen 1920 en 1933. Daarbij wordt dan aan de ene kant ook gebruik gemaakt van de verklaring van Cassel, terwijl aan de andere kant gewezen wordt op de lotgevallen in het bijzonder van de landbouw. Tussen 1873 en 1895 en ook na 1920 verkeerde de

landbouw in een slepende depressie. In de eerstgenoemde periode was deze o.m. toe te schrijven aan de ontsluiting van de overzeese graangebieden, die werd mogelijk gemaakt door de revolutie in de scheepvaart en het vervoer in het algemeen. Voor de laatstgenoemde periode wordt gewezen op de gevolgen van de oorlog van 1914—1918, die de landbouwproductie in de overzeese gebieden andermaal gestimuleerd had, evenals de mechanisatie in de landbouw. Na het terugkeren van de vrede en de hervatting van de Europese productie was de productiecapaciteit te groot voor de wereldvraag. Daar de vraag naar de meeste landbouwproducten weinig elastisch is — in het bijzonder granen en aardappelen bevredigen de allereerste levensbehoeften — is een betrekkelijk geringe overcapaciteit voldoende voor het veroorzaken van een belangrijke prijsdaling.

De periode 1895—1920 daarentegen wordt beschouwd als een periode waarin de groeiende wereldbevolking en haar toenemende vraag in conflict kwam met de toenmalige productiecapaciteit der landbouwgebieden en de wet van de verminderende meeropbrengsten zich dientengevolge deed gevoelen. Slechts tegen hogere prijzen waren daarom in die periode, zo betoogt men, de noodzakelijke hoeveelheden landbouwproducten te verkrijgen.

Een bevredigende vergelijking van de verschillende standpunten en een synthese zijn bij ons weten nog niet gebracht. Zodat het vraagstuk van de lange golven der conjunctuur nog behoort tot de gebieden waarop de wetenschappelijke energie zich kan richten.